

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΠΟΥ-ΚΕΧΑΓΙΑΔΩΝ ΤΗΣ ΣΥΡΑΣ ΣΤΗΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ

Δὲν εἶχαν περάσει πολλὰ χρόνια ἀπὸ τότε πὸ τὰ νησιά τῶν Κυκλάδων ὑποτάχθησαν στοὺς Τούρκους καὶ ἀντιπρόσωποι τῆς Νάξου, τῆς Πάρου, τῆς Ἄνδρου, τῆς Σύρας, τῆς Σαντορίνης καὶ τῆς Μήλου πῆγαν στὴν Πόλη, παρουσιάστηκαν στὴν Ὑψηλὴ Πύλη καὶ τὰ κατάφεραν νὰ πάρουν ἀπὸ τὸ σουλτάνο Μουράτ Γ' «ἀκτιναμέ», μὲ τὸν ὁποῖον πολλὰ καὶ σημαντικὰ προνόμια παρεχωροῦντο στὶς Κυκλάδες¹.

Ἄπὸ τότε, κάθε φορά πὸ ἐδημιουργοῦντο σ' αὐτὰ τὰ νησιά δυσεπίλυτα ζητήματα, πῆγαιναν στὴν Πόλη ἀντιπρόσωποί τους, γιὰ νὰ ἐπιτύχουν εὐνοϊκὴ γιὰ τοὺς νησιῶτες διευθέτησιν².

Ἡ ἀποστολὴ ἀντιπροσωπειῶν ἐξακολούθησε καὶ μετὰ τὴν ὑπαγωγὴ τῶν Κυκλάδων στὸν καπουδὰν πασὰ τῆς Ἀσπρῆς Θάλασσης. Ἄπὸ τότε μάλιστα ἐγιναν πρὸ συχνές. Λογῆς-λογῆς ὑποθέσεις, κυρίως φορολογικὲς καὶ διοικητικὲς, ὑποχρέωναν τὶς κοινότητες τῶν Κυκλάδων νὰ στέλνουν στὴν Πόλη καὶ ὅπου ἄλλοῦ εἶχε τὴν ἔδρα τοῦ ὁ καπουδὰν πασὰς ἔμπιστα καὶ ἱκανὰ πρόσωπα, πὸ μὲ τὴν πρόθυμη συμπαράστασιν τοῦ Ἑλληνα δραγουμάνου τοῦ τουρκικοῦ στόλου³ κατόρθωναν νὰ τὶς τακτοποιοῦν.

Μὲ τὸ πέρασμα ὁμῶς τοῦ καιροῦ ἡ ἀποστολὴ ἀντιπροσώπων περιόριστηκε πολὺ, γιὰ τὶς φορολογικὲς ὑποθέσεις τῶν νησιῶν τὶς ἐτακτοποιοῦσαν οἱ Ἑλληνες δραγουμάνοι τοῦ τουρκικοῦ στόλου, πρὸς τοὺς ὁποῖους μὲ ἐπιστολὰς ἀπευθύνοντο οἱ ἐπίτροποι τῶν κοινοτήτων. Οἱ δραγουμάνοι διευθετοῦσαν ἀκόμη διοικητικὰ ζητήματα, ἐπενέβαιναν σ'

¹ Οἱ Κυκλάδες ὑποτάχθησαν στοὺς Τούρκους στὰ 1566. Ὁ ἀκτιναμέ (=προνομιακὸς ὀρισμὸς) δόθηκε στὰ 1580. Βλ. *Π. Ζερλέντιου*, Γράμματα τῶν τελευταίων Φράγκων δουκῶν τοῦ Αἰγαίου Πελάγους — Ἰωσήφ Νάκης Ἰουδαῖος θυρὸς τοῦ Αἰγαίου Πελάγους — Τὸ σαντζάκ τῶν νήσων Νάξου, Ἄνδρου, Πάρου, Σαντορίνης, Μήλου, Σύρας (Ἐν Ἐρμουπόλει: 1924), σ. 101-105.

² Στὰ 1606 οἱ Ναξιῶτες ἔστειλαν ἀντιπροσώπους στὴν Πόλη καὶ κατάφεραν ν' ἀπαλλάξουν τὰ νησιά ἀπὸ τὸν τυραννικὸ κυβερνήτη τους, τὸν Ὄτουράκ μπέη. Βλ. *Π. Ζερλέντιου*, ἔνθ. ἀν. σ. 48 καὶ 122.

³ Ἐγγράφα ἀπὸ τὰ ὁποῖα φαίνεται ἡ βοήθεια τοῦ δραγουμάνου τοῦ στόλου ἔχουν δημοσιευθῆ πολλὰ. Βλ. καὶ *Π. Ζερλέντιου*, Φεουδαλικὴ Πολιτεία ἐν τῇ νήσῳ Νάξῳ (Ἐν Ἐρμουπόλει 1925), σ. 91. *Τοῦ ἴδιου*, Σύστασις τοῦ κοινοῦ τῶν Μυκονίων (Ἐν Ἐρμουπόλει 1924), σ. 76.

ὁποιαδήποτε ὑπόθεση τῶν κοινοτήτων καὶ ἔγιναν οἱ πραγματικοὶ ὁδηγοὶ τῶν προεστώτων μὲ τὶς συμβουλές τους γιὰ ὁμόνοια καὶ εἰρηνικὴ διαθίωση καὶ μὲ τὴν προστασία ποὺ παρείχαν σὲ κάθε παρουσιαζόμενη ἀνάγκη¹.

Ἄλλὰ τρεῖς νησιὰ τῶν Κυκλάδων, ἡ Τήνος, ἀπὸ τὴν ὑποταγὴ τῆς στοῦς Τούρκους (1715), καὶ ἡ Ἄνδρος καὶ ἡ Σύρα, ἀπὸ τὰ μέσα περίου τοῦ 18ου αἰῶνα, δὲν ὑπῆγοντο στὴ δικαιοδοσία τοῦ καποὺδὰν πασᾶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἀλλὰ παρεχωροῦντο ὡς ἰσόδια τιμάρια σὲ εὐνοοῦμενα τοῦ σουλτάνου πρόσωπα.

Αὐτοὶ οἱ τιμαριστοὶ δὲν κατέβαιναν ποτὲ στὰ νησιὰ τους, ἔμεναν πάντα στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ ἀπ' ἐκεῖ τὰ διοικούσαν ἐνδιαφερόμενοι κυρίως γιὰ τὴν εἰσπραξὴ τῶν φόρων. Ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς καὶ τὶς κοινοτήτες τῶν τριῶν νησιῶν, Τήνου, Ἄνδρου καὶ Σύρας, δὲν ὑπῆρχε τὴν ὥρην κάποιο πρόσωπο, σὰν τὸν δραγουμάνο τοῦ στόλου, γιὰ νὰ τακτοποιῆ τὰ τόσα καὶ τόσα ζητήματα ποὺ ἀνέκυπταν, ὅπως ἦταν φυσικὸ κάθε ἡμέρα. Καὶ ὅμως αὐτὸ τὸ πρόσωπο, ὅπως εἶχε διδάξει τὶς κοινοτήτες ἢ πείρα τοῦ παρελθόντος, ἦταν ἀπαραίτητο. Ἐχρειάζετο ἕνας ἄνθρωπος ἱκανὸς, ποὺ θὰ ἔμενε συνεχῶς στὴν Πόλη, θὰ παρακολουθοῦσε τὶς ὑποθέσεις—πρῶτιστα τὶς φορολογικὰς—τῆς κοινότητος καὶ θὰ φρόντιζε, ἐρχόμενος σὲ ἐπικοινωνία μὲ τὸν κύριο τοῦ νησιοῦ, γιὰ τὴ διευθέτησή τους. Αὐτὴ ἡ ἀνάγκη, νομίζω, ὑποχρέωσε τὰ νησιὰ τῆς Τήνου, τῆς Ἄνδρου καὶ τῆς Σύρας νὰ ἐκλέγουν καὶ νὰ στέλνουν μονίμους ἀντιπροσώπους στὴν Κωνσταντινούπολη, ποὺ οἱ Συριανοὶ τοὺς ὀνόμαζαν καποῦ - κεχαγιαῶδες ἢ προκουρατῶρους ἢ ἐπιτροπικοὺς ἢ βεκίληδες².

Γιὰ τοὺς καποῦ - κεχαγιαῶδες τῆς Τήνου καὶ τῆς Ἄνδρου δὲν ἔχομε πολλὰς πληροφορίες³. Ἀντιθέτως γιὰ τοὺς καποῦ - κεχαγιαῶδες τῆς Σύρας μιλοῦν πολλὰς πηγές, ἐκδεδομένες καὶ ἀνέκδοτες⁴, καὶ σ' αὐτὰς βα-

¹ Στὸ Μουσεῖο τῆς Μυκόνου διάβασα (στά 1946) πολλὰ ἀνέκδοτα γράμματα τῶν δραγουμάνων τοῦ στόλου ἀπευθυνόμενα πρὸς τὴν κοινότητα Μυκόνου καὶ ἀναφερόμενα στὴν τακτοποίηση ἀπὸ τοὺς δραγουμάνους φορολογικῶν καὶ διοικητικῶν ὑποθέσεων τῆς Μυκόνου. Αὐτὰ τὰ γράμματα βρίσκονται τῶρα στὰ Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους.

² Βεκίληδες ὀνομάζοντο καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Πελοποννήσου στὴν Κωνσταντινούπολη. Βλ. ὅσα γράφει γι' αὐτοὺς ὁ Μιχ. Σακελλάριου, Ἡ Πελοπόννησος κατὰ τὴν δευτέραν Τουρκοκρατίαν (Ἀθῆναι 1939), σ. 94.

³ Βλ. Δ. Δρόσου, Ἱστορία τῆς Τήνου (Ἀθῆναι 1870), σ. 56, 88-91. Δ. Πασχάλη, Ἡ Ἄνδρος, τ. 2 (Ἀθῆναι 1927), σ. 242 καὶ 253-254, καὶ περιοδ. Ἀνδρῖακά Χρονικά 1 (1948) 121.

⁴ Ὁ καθηγητὴς Α. Σιγάλας, στὰ Ἑλληνικά 2 (1929) 11-96 ἐξέδωκε ὑποδειγματικὰ 31 ἐπιστολὰς τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει «καποῦκεχαγιαῶν τῆς Σύρου ἐπὶ Τουρκοκρατίας». Στὸ ἀρχεῖο τοῦ δήμου Σύρου (=Ἐπάνω Χώρας) βρῆκα περίπου

σιζόμενοι θὰ προσπαθήσωμε νὰ ἐκθέσωμε τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἐκλογή τους, τὴ μισθοδοσίαν τους, τὴ δικαιοδοσίαν τους καὶ τὰ προσόντα τους.

Ἡ ἐκλογή τοῦ καποῦ - κεχαγιᾶ γινόταν στὴ Σύρα σὲ συνέλευση τοῦ κοινοῦ. Ὅσες φορές τὸ ἐπέδαλλαν οἱ ἀνάγκες, μαζεύονταν ὅλοι, «μικροὶ καὶ μεγάλοι»¹, στὸν ὀρισμένο γιὰ τὶς συνελεύσεις τόπο, στὸν περίβολο τῆς κεντρικότερης ἐκκλησίας «στὴν πλατεία τοῦ Ἁγίου Γιαννίου τῶν αἰδέσιμω πατέρω καπουζίνω»², καὶ ἐξέλεγαν τὸν πληρεξούσιον ἀντιπρόσωπό τους στὴν Κωνσταντινούπολη, ποῦ θὰ ἐπεδίωκε, παρουσιαζόμενος στίς ἐκεῖ ἀρχές, τὴν ἐπίλυση τῶν προβλημάτων ποῦ ἀπασχολοῦσαν τὴν κοινότητα.

Συνήθως ὡς καποῦ - κεχαγιαῶδες ἐξέλεγαν Συριανοὺς μόνιμα ἐγκατεστημένους στὴν Πόλη καὶ μάλιστα ἀπὸ τοὺς πλουσιότερους καὶ δραστηριότερους. Τοὺς προτιμοῦσαν γιὰ τὴν ἐκλογή τους ἢ κοινότητα τῆς Σύρας θὰ γλίτωνε τὰ ὀδοιπορικὰ ἐξόδα καὶ τὶς ἡμερήσιες ἀποζημιώσεις ποῦ ἀσφαλῶς θ' ἀπαιτοῦσαν οἱ ἀποστελλόμενοι ἀπὸ τὸ νησί, ἀλλὰ κυρίως γιὰ τὴν πίστευαν πὼς οἱ τουρκικὲς ἀρχές λογάριάζαν πάρα πολὺ τοὺς Συριανοὺς ποῦ μόνιμα ζοῦσαν στὴν Πόλη καὶ ξεχώριζαν μὲ τὸν πλοῦτο τους.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ἐκλογή συντασσόταν ἔγγραφο διορισμοῦ, ἢ «πατέντα». Σ' αὐτὸ ἐξέθεταν τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἐκλογή, ἀνέγραφαν τὰ συνήθως γενικότερα καθήκοντα τοῦ καποῦ - κεχαγιᾶ καὶ ὑπογράφονταν οἱ ἐπίτροποι, οἱ προεστοὶ καὶ ὅσοι πολῖτες παρευρέθησαν στὴ συνέλευση.

Διοριστήρια ἔγγραφα (=πατέντες) καποῦ - κεχαγιαῶδων ἔχουν διασωθῆ πέντε³ καὶ βρίσκονται στὸ ἀρχεῖο τοῦ δήμου Σύρας. Ἀπ' αὐτὰ δ' Ἀνδρέας Δρακάκης ἔχει δημοσιεύσει: τ' ἀκόλουθα τρία :

α) τῆς 6 Φεβρουαρίου 1779. Μ' αὐτὸ διορίζονται «ἐπιτροπικοὶ ὄλων τῆς κοινότητος» δ' Γιαννουλάκης Σαλάχας καὶ δ' Μπατίκος ΔελλαΡόκκας καὶ τοὺς ἀναθέτουν νὰ πᾶνε στὴν Πόλη καὶ νὰ παρουσιαστοῦν

100 ἀνέκδοτα ἔγγραφα σχετικὰ μὲ τοὺς καποῦ - κεχαγιαῶδες. Μερικὰ ἀπ' αὐτὰ ἐδημοσίευσεν δ' Ἀνδρέας Δρακάκης, Ἡ Σύρος ἐπὶ Τουρκοκρατίας, τ. 1 (ἐν Ἐρμούπολει 1948). Ὅσα ἄλλα ἔμειναν ἀνέκδοτα, μαζί μὲ ἄλλο ἀγνωστο ἀρχεῖο ὀλιγό, δημοσιεύονται οὐντομα σὲ ἄλλη πραγματεία μου.

¹ Τὸ «μικροὶ καὶ μεγάλοι» εἶναι τυπικὴ ἔκφραση, μὲ τὴν ὁποίαν ἤθελαν νὰ δηλώσουν ὅτι οἱ ἀποφάσεις ἐλαμβάνοντο μὲ καθολικὴ συμφωνία ὅλου τοῦ λαοῦ, ὅλων τῶν κοινωνικῶν τάξεων. Παράλληλη ἔκφραση βρίσκω σ' ἀνέκδοτο ἔγγραφο τῆς Μυκόνου (1 Μαρτίου 1754): «...καὶ ἔμινον μάζωξις στὴν Μπαναγία, καὶ ὅλοι δ' ὀραγιάς, ἰσρεῖς καὶ λαϊκοί, ἄρχοντες καὶ φτωχοί, ὅλοι ὁμογνώμως ἐθέλησαν...».

² Βλ. Α. Δρακάκη, ἔνθ' ἂν. σ. 189.

³ Ὁ Α. Δρακάκης, ἔνθ' ἂν. σ. 229, ἰσχυρίζεται ὅτι σῶθηκε μόνο μιὰ πατέντα, τῆς 24 Ἀπριλίου 1816. Ἀλλὰ δ' ἴδιος δημοσιεύει ἀκόμη δύο.

στὴ Σάχ σουλτάνα, στὴν ὁποῖαν ἐκείνη τῆ χρονιά (1779) παραχωρήθηκε ἡ Σύρα ὡς τιμάριο, γιὰ νὰ φανερώσουν «τὴν πρέπουσαν διοταγὴ ὀλογοῦ τῆς ταῦ πτωχοῦ ραγιαῶ» καὶ «νὰ ξειλειώσουν τὸν σιασμό καὶ ταιριασμό τοῦ νησιοῦ», δηλαδὴ νὰ προβοῦν σ' ὅλες ἐκεῖνες τὶς ἐνέργειες, μὲ τὶς ὁποῖες θὰ κατόρθωναν νὰ ἐπιτραπῆ στοὺς Συριανοὺς νὰ ἐξακολουθήσουν νὰ πληρώνουν καὶ στὴ Σάχ σουλτάνα τοὺς φόρους ποὺ κατέβαλλαν καὶ στοὺς πρὶν ἀπ' αὐτὴν τιμαριούχους τοῦ νησιοῦ¹.

β) τῆς 16 Ἰουνίου 1792. Μ' αὐτὸ στέλνουν στὴν Πόλη τὸν Στέφανο Βιτάλε, γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴ μείωση τῆς φορολογίας ποὺ εἶχεν ἐπιβληθῆ στὸ κρασί καὶ στὸ ρακί², καὶ

γ) τῆς 24 Ἀπριλίου 1816. Μ' αὐτὸ διορίζουν «βεκίλη» στὴν Πόλη τὸν Νατάλε Βουτζίνο, «ἀπὸ τοῦ ὁποῖου τὰ χέρια νὰ προβοῦν τὰ ἄσπρα ὁποῦ ἔχομεν νὰ πληρώσωμεν εἰς τὸν χαζινὲ τοῦ βασιλικοῦ ἐμυριοῦ» καὶ τοῦ ἀναθέτου καὶ τὴν ἐκπροσώπηση τῆς κοινότητος «εἰς κάθε περιστασιν καὶ ὑπόθεσιν ὁποῦ ἐμπορεῖ νὰ τύχῃ»³.

Τὰ ἄλλα δύο διοριστήρια ἐγγραφα εἶναι ἀνέκδοτα⁴. Αὐτὰ εἶναι:

α) τῆς 3 Ἰουλίου 1763. Μ' αὐτὸ διορίζεται ἐπιτροπικὸς ὁ Γιωργάκης Πρίντεζης καὶ τοῦ δίδεται ἡ «ἐξουσία νὰ φερμάρῃ τὰ καπίτουλα τοῦ νησιοῦ τοῦρκικα καθὼς εἶναι γραμμίνα», δηλαδὴ ἀνατίθεται σ' αὐτὸν ἡ φροντίδα τῆς ἐπικύρωσης τῶν νομικῶν ἐθίμων τοῦ νησιοῦ, καὶ

β) τῆς 6 Ἀπριλίου 1795. Μ' αὐτὸ στέλνονται ὡς ἐπιτροπικοὶ ὁ Γιαννούλης Στρατῆς, ὁ Μάρκος Βουτζίνος καὶ ὁ Πέτρος Ξανθάκης μὲ τὴν ἐντολὴ νὰ παρουσιαστοῦν στὸν σουλτάν κιαγιασῆ «διὰ νὰ γυρέψουν τὰ δικιολογήματα ὀλογοῦ τοῦ ραγιαῶ. . . καὶ νὰ γυρέψουνε καὶ τὴν ἄδεια, ὡς καθὼς τὴν εἶχαμε ἀπὲ τὸ ἔκπαλαι, νὰ βάζουνε ὁποιοὺς ἐπιτρόπους ἤθελεν εὔρει εὔλογο τὸ κοινό, διὰ νὰ ἐμπορῇ νὰ τῶν γυρεύουνε λογαριασμό τὸν κάθε χρόνο».

Ἡ ἐκλογὴ τοῦ καποῦ - κεχαγιαῶ γινόταν, ὅπως καὶ τῶν ἄλλων ἀξιωματούχων τοῦ κοινοῦ, ἐλεύθερα ἀπὸ ἑσους μποροῦσαν νὰ ἔχουν γνώμη. Φαίνεται ὅμως, ὅτι γιὰ τοὺς μόνιμα ἐγκατεστημένους στὴν Κωνσταντινούπολη ἐλάμβαναν ὑπ' ὄψιν καὶ τὴ γνώμη τῶν Συριανῶν ποὺ ἔμεναν στὴ βασιλεύουσα. Κάποια φορὰ ζήτησαν ἀπὸ τὸν Μπατίκο Λαπιέρα — μόνιμα στὴν Πόλη ἐγκατεστημένο καὶ γιὰ πολλὰ χρόνια καποῦ - κεχαγιαῶ — νὰ τοὺς ὑποδείξῃ τὸ κατάλληλο πρόσωπο. Μ' αὐτόν, ἀπὸ φόβο πῶς τὸ πρόσωπο ποὺ θὰ ὑποδείκνυε μποροῦσε νὰ μὴν εἶναι καλὸ, τοὺς

¹ Α. Δρακάκη, ἐνθ. ἀν. σ. 69.

² Α. Δρακάκη, ἐνθ. ἀν. σ. 265.

³ Α. Δρακάκη, ἐνθ. ἀν. σ. 230.

⁴ Καὶ τὰ δύο βρίσκονται: στὰ ἀρχεῖα τοῦ δήμου Σύρας.

εσύστησε να διορίσουν ἑποιοὺν ἤθελαν¹. Σὲ ἄλλη περίπτωση οἱ Συριανοὶ ποὺ ἦταν στὴν Πόλη ἐξέλεξαν τὸν καποῦ - κεχαγιά καὶ κατόπιν, μὲ γράμμα τους², ἐζήτησαν ἀπ' τὴν κοινότητα νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν ἐκλογή καὶ νὰ στείλῃ στὸν ἐκλεγέντα ἀπ' αὐτοὺς τὸ ἐγγράφο τοῦ διορισμοῦ του. Ἡ κοινότητα τῆς Σύρας ἐπεκύρωσε τὴν ἐκλογή, γιατί ὁ ἐκλεγείς, ὁ Ἰωάννης Λαπιέρας³, ἦταν — ἔπως καὶ ἀποδείχτηκε κατόπιν — πραγματικὰ ἄξιος νὰ ἐκπροσωπήσῃ τὸ νησί.

Γιὰ τὴ μισθοδοσία τῶν καποῦ - κεχαγιάδων τῆς Σύρας στὴν Πόλη δὲν παρέχουν ἀρκετὰ διαφωτιστικὲς πληροφορίες οἱ πηγές ποὺ σώθηκαν.

Οἱ καποῦ - κεχαγιάδες τῆς Τήνου, εἶναι γνωστὰ, ἐπαιρναν γιὰ ἀμοιβὴ κάθε χρόνο χίλια γρόσια. Ἄλλὰ «ἡ πτωχὴ κοινότης τῆς Σύρου», κατὰ τὸν Ἄνδρ. Δρακάκη, «δὲν φαίνεται ν' ἀντήμειβε τοὺς ἐν...Κωνσταντινουπόλει ἀντιπροσώπους τῆς». Ὁ Ἄνδρ. Δρακάκης, ἐπειδὴ πουθενὰ δὲν συνήντησε μνεῖα τακτικῆς πληρωμῆς τους, πιστεύει πὼς «μᾶλλον οὗτοι ἦσαν ἄμισθοι παρά ἔμισθοι»⁴.

Αὐτὴ ἡ γνώμη δὲν ἔχει γενικὴ ἰσχύ.

Ἄμισθοι πραγματικὰ ἦσαν μονάχα οἱ καποῦ - κεχαγιάδες οἱ μόνιμα ἐγκατεστημένοι στὴν Πόλη, ποὺ ἀνελάμβαναν πρόθυμα καὶ ἐντελῶς δωρεὰν νὰ προσφέρουν τὶς ὑπηρεσίες τους στὸ φτωχὸ νησί τους. Αὐτοί, ἐπειδὴ βαθύτατα ἀγαποῦσαν τὴ μικρὴ πατρίδα τους, καὶ ἐπειδὴ ἐγνώριζαν τὶς δραματικὲς συνθῆκες, κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες βρισκόνταν σ' ἐκείνους τοὺς δύσκολους καιροὺς οἱ συμπολίτες τους, δὲν ἐδίσταζαν νὰ υποβάλλωνται σὲ μεγάλους κόπους δλότελα ἀφιλοκερδῶς — κάπου κάπου ζόδευαν καὶ ἀπὸ τὴν τσέπη τους — γιὰ νὰ τακτοποιοῦν τὶς υποθέσεις τῆς κοινότητος.

Ἄλλὰ οἱ καποῦ - κεχαγιάδες ποὺ ἐστέλλονταν ἀπὸ τὴ Σύρα ἐπαιρναν καὶ ὁδοιπορικὰ ἐξοδα καὶ κάποιαν ἀποζημίωση. Αὐτὸ ἐξάγεται: α) ἀπὸ τὰ διασωθέντα ἐγγράφα διορισμοῦ (πατέντες), ἔπου ρητῶς ἀναφέρεται ὅτι τὸ κοινὸ ἀναλαμβάνει τὰ ἐξοδα τῶν ἀποστελλομένων ἀντιπροσώπων, β) ἀπὸ ἀνέκδοτη ἐπιστολὴ τοῦ Γιωργάκη Πρίντζη, ὑπὸ χρονολογία 1 Νοεμβρίου 1761, μὲ τὴν ὁποῖαν συμβουλεύει τοὺς κατοίκους τῆς Σύρας ν' ἀπευθύνωνται σ' αὐτὸν γιὰ κάθε ὑπόθεσή τους καὶ νὰ μὴ στείλουν στὴν Κωνσταντινούπολη ἐπιτροπικό, γιὰ τὴν συντήρησιν τοῦ

¹ Ἀνέκδοτο γράμμα τοῦ Μπατικίου Λαπιέρα (5 Ἰουλίου 1787), ποὺ βρίσκεται στ' Ἀρχεῖα τοῦ Δήμου Σύρας.

² Ἀντίγραφο τοῦ ἀνέκδοτου τούτου γράμματος βρίσκεται στ' Ἀρχεῖα τοῦ Δήμου Σύρας.

³ Περὶ τούτου βλ. Α. Σιγάλα, ἐνθ. ἀν. σ. 24.

⁴ Α. Δρακάκης, ἐνθ. ἀν. σ. 229.

ὁποίου θά ἦσαν ὑποχρεωμένοι νά ξοδεύουν πολλά. γ) ἀπό ἐπιστολή τοῦ Μπατίκου Λαπιέρα, τῆς 4 Μαρτίου 1784, μέ τήν ὁποία συμβουλεύει τοὺς Συριανοὺς νά δώσουν στὸν καποῦ - κεχαγιά Γκιουζέ Βαρθαλίτη ἐκτός ἀπ' τὰ ἔξοδά του καὶ κάποιο ποσὸ γιὰ τοὺς κόπους του, καὶ δ) ἀπὸ ἀνέκδοτο λογαριασμὸ τοῦ 1790, ὅπου ἀναγράφεται ὅτι ὁ Δημήτρης Δακρότζε πῆγε στήν Πόλη γιὰ νά παραδώσῃ, μέ τὸν Γκιουζέ Βαρθαλίτη, τὸ «έμιρι» καὶ «ἔδωκε καὶ τοῦ Γκιουζέ Βαρθαλίτη, τὰ ὁποῖα τὰ κράτηξε διὰ κόπον του ἀπὸ τὴν ἀπερασμένη χρονιά ὅπου ἐδούλεψε τὴν κοινότητα προκουρατόρες, γρ. 35, καὶ διὰ ἔξοδα τωρινὰ πὸν ἔκανε γρ. 15». Ὁ ἴδιος ὁ Δημήτρης Δακρότζε πῆρεν ἐκείνη τὴ χρονιά «διὰ τὸν κόπον του στὸ ταξίδι γρ. 50 καὶ διὰ ἔξοδά του γρ. 20».

Ποιά ἀκριβῶς ἦταν τὰ χρηματικὰ ποσὰ πὸ ἐδίδοντο κάθε φορὰ στοὺς καποῦ - κεχαγιάδες γιὰ τοὺς κόπους καὶ τὰ ἔξοδά τους δὲν εἶναι γνωστὰ. Στους ἀπολογισμοὺς πὸ ὑποβλήθηκαν ἀπ' τοὺς καποῦ - κεχαγιάδες στήν κοινότητα—σ' αὐτοὺς πὸ σῶθηκαν—δὲν ἀναφέρονται σχετικὰ κονδύλια. Φαίνεται ὅμως πὸς ἦταν μεγάλα καὶ ἡ κοινότητα καμιά φορὰ βρισκόταν σὲ ἀδυναμία νά τὰ καταβάλλῃ. Αὐτὴ τὴν ἀδυναμία οἱ καποῦ - κεχαγιάδες τὴν ἔπαιρναν γιὰ ἀρνητικὴ διάθεση καὶ γι' αὐτὸ παρεπονῶντο ἐναντίον τῶν προϊσταμένων τῆς κοινότητας, πὸ ἴσως δὲν ἤθελαν ἢ δὲν μπορούσαν νά καταλάβουν πὸς ἡ ζωὴ στὴ βασιλεύουσα ἦταν πολυδάπανη καὶ ἐπομένως θά ἔπρεπε ν' ἀμείβεται ἱκανοποιητικὰ ὁ ἄνθρωπος πὸ ἀφιέρωνε ὅλο τὸν καιρὸ του στὴ διεκπεραίωση τῶν ὑποθέσεων τους. Αὐτὸ τὸ συμπεραίνομε ἀπὸ ἀνέκδοτη ἐπιστολή—ὑπὸ χρονολογία 21 Ἀπριλίου 1778—τοῦ καποῦ - κεχαγιά Γιαννούλη Λίπαρη, πὸ, ἴσως ἀπαντώντας σὲ παρατηρήσεις τῶν κοινοταρχῶν γιὰ τὰ μεγάλα του ἔξοδα στήν Πόλη, γράφει: «...Σὰν ἔλθῃ ὁ ἄνθρωπος ὅπου θὲ νά στείλετε, ὁτότες θεωρεῖ τί θέλει ἐδῶ ἕνας ἄνθρωπος μόνον διὰ νά ζῆσῃ, χῶρια καγιαιάτικα ν' ἀνεβοκατεβαίνῃ εἰς τὰ χωριά διὰ τὰ σκρίτα, καὶ πιστεύετε».

Ποιά ἦταν ἡ δικαιοδοσία τῶν καποῦ - κεχαγιάδων; Στὰ διασωθέντα διοριστήρια ἔγγραφα (=πατέντες) συνήθως παρουσιάζεται περιερισμένη: ἀπ' αὐτὰ ἐξάγεται πὸς στέλνονται στήν Πόλη γιὰ τὴν τακτοποίηση ὀρισμένων ὑποθέσεων. Ἀπὸ τὰ γράμματά τους ὅμως πρὸς τὸν ἐπίτροπο τῆς κοινότητας βγαίνει πὸς ἡ δικαιοδοσία τους, ἰδίως τῶν μόνιμα ἐγκατεστημένων στήν Πόλη, ἦταν εὐρύτατη.

Κύριο ἔργο τους ἦταν ἡ ρύθμιση τῶν φορολογικῶν ὑποθέσεων τῆς κοινότητας, δηλαδή: νά παίρνουν ἀπὸ τὸν ἐκάστοτε τιμαριούχο τοῦ νησιοῦ τὸ *ιλτζάμι*, τὸ ἔγγραφο πὸ καθόριζε τὸ πληρωτέον ἀπὸ τὴν κοινότητα ποσὸν (=μυρί)· κατόπιν νά παραλαμβάνουν τ' ἀποστελλόμενα ἀπὸ

τῆ Σύρα γιὰ τὴν ἐξέφληση τοῦ ποσοῦ τούτου μετρητὰ χρήματα ἢ ὁμολογίες (=«σκούτα» ἢ «πόλιτζες») πληρωτέες ἀπὸ Συριανοὺς ἐγκατεστημένους στὴν Πόλη, καὶ μετὰ τὴν ἐξαργύρωση τῶν ὁμολογιῶν νὰ παραδίνουν τὰ χρήματα στὸν τιμαρισῶχο.

Ἄλλὰ οἱ καπού-κεχαγιαδες ἐνδιεφέροντο καὶ γιὰ ὅλα τὰ ἄλλα ζητήματα τῆς πατρίδας τους—ἰδιαιτέρως ἐφρόντιζαν νὰ μὴν ὑφίστανται οἱ φτωχοὶ συμπατριῶτες τους ζημιὰς ἀπὸ κακοὺς Τούρκους ὑπαλλήλους—καὶ ἐπεδίωκαν γιὰ ὅλα τὰ προβλήματα τὴν καλύτερη λύση. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὰ δίνουν στὸν ἐπίτροπο τῆς κοινότητος «γνώμας καὶ συμβουλὰς ἐπὶ ὄλων ἐν γένει τῶν κοινοτικῶν ζητημάτων, συμβουλευοὺν τὴν ὁμόνοιαν, κατευθύνουν προσηκόντως τὰς κοινοτικὰς ἐνεργείας, παρέχουν τὴν φωτεινὴν γνώμην των ἐπὶ περιπτώσεων φορολογικῶν, διοικητικῶν, κοινωνικῶν, συμπεριφορᾶς ἐναντι τῶν Τούρκων, τέλος δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀτομικῶν τῶν Συριανῶν διαφορῶν. Παραλλήλως ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου ἡ Συριανὴ παροικία ἦτο πολυπληθής... ἦσαν οἱ ἐπικεφαλῆς τῆς παροικίας. Ἐπρωτοστάτουν εἰς τὴν συλλογὴν ἐράνων διὰ τὴν πατρίδα, διὰ τὴν ἐνίσχυσιν πασχόντων, ἀνοικοδόμησιν ναῶν, ἀποστολὴν εἰδῶν διατροφῆς εἰς περιπτώσεις ἀνάγκης. Κάθε Συριανὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως διὰ κάθε ζήτημά του προσέτρεχεν εἰς αὐτοὺς καὶ αὐτοὶ ἀνελάμβανον καὶ ἐμερίμων διὰ τὴν ἐπίλυσίν του... Δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν ὅτι ἦσαν ἐν εἶδος προξένων τῆς Σύρου ἐν Κωνσταντινουπόλει μὲ εὐρυτάτην ἐξουσίαν καὶ δικαιοδοσίαν»¹.

Οἱ ἐκλεγόμενοι ὡς καπού-κεχαγιαδες ἦσαν ἄνθρωποι ἀπλοὶ, χωρὶς ἐξαιρετικὴ μόρφωση. Ὅπως ἐξάγεται ἀπὸ τὰ γράμματά τους «μόλις ἐγνώριζαν ν' ἀποδίδουν διὰ τοῦ ἀλφαβήτου τὴν ὁμιλουμένην ὑπ' αὐτῶν γλῶσσαν»². Ἄλλὰ τὴν ἔλλειψη μορφώσεως—ὅπως πάλι ἀπ' τὰ γράμματά τους ἐξάγεται—ἀνεπλήρωσαν: α) ἡ χαρακτηρίζουσα τοὺς ἀπλοὺς ἀνθρώπους τῶν νησιῶν μας δραστηριότητα καὶ πνευματικὴ εὐστροφία, ποὺ τοὺς κάνει ἱκανοὺς νὰ διαχειρίζωνται μ' ἐπιτυχία καὶ τὰ πολυπλοκώτερα ζητήματα, καὶ β) ἡ μεγάλη, ἡ ἀπέραντη ἀγάπη πρὸς τὴ μικρὴ πατρίδα, ποὺ ἐφλόγιζε τὴν καρδιά τους καὶ δυνάμωνε τὸ νοῦ τους καὶ τοὺς ἐσπρωχνε, στὰ δύσκολα ἐκεῖνα χρόνια, στὴν ἐπιτέλεση ἐνὸς ἱεροῦ καθήκοντος, στὴν ἐξυπηρέτηση ἐνὸς φτωχοῦ κόσμου σκληρὰ ἀγωνιζομένου γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου ἐπάνω στὸν ξερὸ καὶ ἄγονο βράχο του.

Νάξος, Σεπτέμβριος 1956

ΑΝΤ. Φ. ΚΑΤΣΟΥΡΟΣ

¹ Α. Δρακάκης, ἔνθ. ἀν. σ. 229.

² Α. Σιγάλας, ἔνθ. ἀν. σ. 14.